

UCHWAŁA Nr LVI/290/23
RADY POWIATU PODDĘBICKIEGO

z dnia 26 czerwca 2023 r.

**w sprawie uchwalenia Powiatowego Programu Profilaktycznego w Zakresie Promowania
i Wdrożenia Prawidłowych Metod Wychowawczych w Stosunku do Dzieci w Rodzinach
Zagrożonych Przemocą Domową w Powiecie Poddębickim na lata 2023-2029**

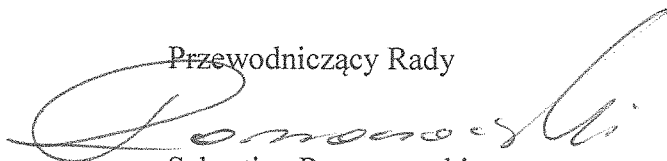
Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1526; zm.: Dz. U. z 2023 r. poz. 572.) oraz art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1249; zm.: Dz. U. z 2023 r. poz. 535), Rada Powiatu Poddębickiego uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwala się Powiatowy Program Profilaktyczny w Zakresie Promowania i Wdrożenia Prawidłowych Metod Wychowawczych w Stosunku do Dzieci w Rodzinach Zagrożonych Przemocą Domową w Powiecie Poddębickim na lata 2023-2029 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Poddębickiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

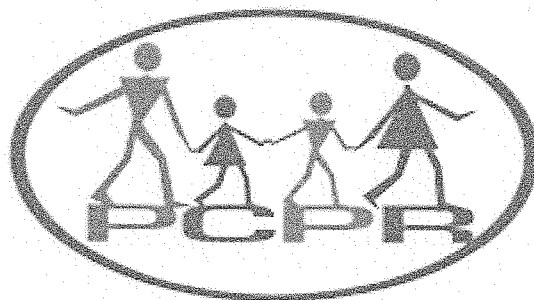
Przewodniczący Rady

Sebastian Romanowski

Załącznik do Uchwały Nr LVI/290/23
Rady Powiatu Poddębickiego
z dnia 26 czerwca 2023 roku

**Powiatowy Program Profilaktyczny w Zakresie Promowania
i Wdrożenia Prawidłowych Metod Wychowawczych
w Stosunku do Dzieci
w Rodzinach Zagrożonych Przemocą Domową
w Powiecie Poddębickim
na lata 2023 – 2029**

Poddębice, czerwiec 2023 r.

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Funkcje rodziny i postawy rodzicielskie.....	3
3. Skutki doświadczania przemocy domowej u dzieci.....	5
4. Adresaci Programu.....	8
5. Realizatorzy Programu.....	8
6. Cele Programu.....	9
7. Harmonogram działań założonych w Programie.....	9
8, Przewidywane efekty realizacji Programu.....	11
9, Monitoring i ewaluacja Programu.....	11
10. Źródła finansowania Programu.....	11
Bibliografia.....	12

1. Wstęp

Rodzina stanowi pierwsze i najważniejsze środowisko wychowawcze. Rodzina kreuje osobowość człowieka, jego postawy, normy i wartości, przygotowuje do życia w społeczeństwie i wywiera istotny wpływ na jego dalszą przyszłość. Sposób funkcjonowania rodziny, panująca w niej atmosfera wychowawcza, prezentowane przez rodziców postawy wobec dzieci mają istotne znaczenie dla prawidłowego rozwoju młodych ludzi. Rodzina powinna zapewniać dziecku bezpieczeństwo, odpowiednie warunki do rozwoju fizycznego, emocjonalnego i społecznego, zaspakajając jego potrzeby. Nie zawsze jednak rodzina wypełnia swoje zadania w prawidłowy sposób. Czynnikiem, który powoduje zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny jest m.in. przemoc domowa. Bezpośrednie doświadczanie przemocy, ale również bycie jej świadkiem może nieść wiele negatywnych konsekwencji zarówno krótko jak i długofalowych. Chcąc przeciwdziałać przemocy domowej oraz ograniczyć skutki jej doświadczania wskazanym jest wdrożenie szerokich działań profilaktycznych w tym zakresie.

Zgodnie z art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej samorząd powiatowy ma obowiązek opracowania i realizacji programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielanie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1249; Dz. U. z 2023 r. poz. 535). Powyższy przepis stanowił podstawę do opracowania Powiatowego Programu Profilaktycznego w Zakresie Promowania i Wdrożenia Prawidłowych Metod Wychowawczych w Stosunku do Dzieci w Rodzinach Zagrożonych Przemocą Domową w Powiecie Poddębickim na lata 2023 – 2029. Program przyczyni się do promowania prawidłowo funkcjonującej rodziny, która jest w stanie zapewnić optymalne warunki do rozwoju i wychowania dzieci, ponadto wpłynie na ograniczenie zjawiska przemocy wobec dzieci na terenie Powiatu Poddębickiego.

Powiatowy Program Profilaktyczny stanowi uzupełnienie i rozszerzenie Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na terenie Powiatu Poddębickiego na lata 2023-2029.

2. Funkcje rodziny i postawy rodzicielskie

Rodzina stanowi naturalne, pierwotne i podstawowe środowisko życia człowieka. Pełni ona wiele funkcji. Sposób ich wypełniania ma kluczowe znaczenie dla jej prawidłowego działania.

Funkcje rodziny wg Marii Ziemskiej:

- **prokreacyjna**- polega na wydawaniu na świat potomstwa, co jest jednoznaczne z zapewnieniem przetrwania rodzinie i społeczeństwu;
- **produkcyjna**- polega na zaspokajaniu potrzeb materialnych rodziny. W ujęciu społecznym funkcja ta przyczynia się do rozwoju gospodarczego społeczeństwa;
- **usługowo-opiekuńcza**- polega na zaspokajaniu potrzeb pojawiających się w życiu codziennym, czyli głodu, pragnienia, mieszkania, czy odzieży. Funkcja ta polega również na zabezpieczaniu opieki tym członkom rodziny, którzy, z różnych powodów (wiek, choroba, niepełnosprawność) nie potrafią radzić sobie samodzielnie;
- **socjalizacyjna**- polega na przygotowaniu dzieci do życia w społeczeństwie. To w rodzinie dziecko poznaje język, wzory zachowania występujące w danym otoczeniu, obyczaje, zasady moralne i kulturę;
- **psychohigieniczna**- polega na zapewnieniu członkom rodziny odpowiedniego rozwoju psychicznego, a także zaspokajaniu potrzeb emocjonalnych członków rodziny, m.in. potrzeby miłości, przynależności, poczucia bezpieczeństwa, itd¹.

Wystąpienie w rodzinie sytuacji kryzysowych takich, jak m.in. przemoc, uzależnienie, choroba, zła sytuacja finansowa, konflikty mogą powodować, iż rodzina w niedostateczny sposób wypełnia swoje funkcje. Rodziny mające trudności w powyższym zakresie wymagają wsparcia ze strony instytucji i służb do tego powołanych.

Czynnikiem silnie oddziałującym na dziecko w rodzinie są postawy rodzicielskie prezentowane przez jego rodziców. Postawę najczęściej definiuje się, jako tendencję do zachowania się w specyficzny sposób wobec osoby, sytuacji, problemu czy przedmiotu, na który jest ona skierowana. Zatem postawa rodzicielska – macierzyńska lub ojcowska – stanowi tendencję do zachowania się w pewien określony sposób w stosunku do dziecka. Maria Ziemska dzieli postawy na właściwe oraz niewłaściwe.

Postawy właściwe:

- **akceptacja dziecka**- przyjęcie dziecka takim, jakim ono jest wraz z jego zaletami, wadami cechami fizycznymi i usposobieniem. Rodzic jest empatyczny oraz tolerancyjny, lecz nie bezkrytyczny wobec dziecka i jego zachowania;
- **współdziałanie z dzieckiem**- zakłada angażowanie się w sprawę dziecka, dawanie dziecku prawa do wyrażania swoich opinii i decydowania o wielu kwestiach;

1 G. Brach, *Dysfunkcjonalność współczesnej rodziny*, [w:] *Tarnowski przegląd nauk społeczno – humanistycznych*, Tarnów 2018, s. 217-218.

- **rozumna swoboda**- polega na darzeniu dziecka zaufaniem, udzielaniu odpowiedniego do wieku zakresu swobody;
- **uznanie praw dziecka**- rodzice uznają prawa dziecka w rodzinie jako równe, jest ono postrzegane jako równoprawny członek rodziny, bez przeceniania lub niedoceniaenia jego roli.

Postawy niewłaściwe:

- **Postawa unikająca**- wynika z nadmiernego dystansu uczuciowego rodzica wobec dziecka, rodzice nie przejawiają zainteresowania dzieckiem, nie dbają o jego dobro, o zaspakajanie jego potrzeb, zaniedbują je uczuciowo i opiekuńczo, a także pod względem stawianych dziecku wymagań;
- **Postawa odtrącająca**- rodzic nie toleruje dziecka, krytykuje je, uniemożliwia wyrażenie własnego zdania, stosuje kary, kontakt pomiędzy rodzicem a dzieckiem przepełniony jest wrogością i niechęcią. Postawa ta charakteryzuje się nadmiernym dystansem uczuciowym i dominacją rodziców;
- **Postawa nadmiernie chroniąca**- rodzice obdarzają dziecko nadmierną opiekuńczością i pobłażliwością, nie doceniają możliwości dziecka, nie pozwalają mu na samodzielność ograniczając jego swobodę;
- **Postawa nadmiernie wymagająca**- rodzice są nadmiernie skoncentrowani na dziecku, dziecko musi dostosowywać się do ich wygórowanych wymagań, nie liczą się z możliwościami dziecka, krytykują dziecko, gdy nie spełnia ich oczekiwań².

Rodziny, w których rodzice prezentują wobec dzieci właściwe postawy rodzicielskie, stwarzają odpowiednie środowisko wychowawcze, które umożliwia dzieciom prawidłowy rozwój.

3. Skutki doświadczania przemocy domowej u dzieci

Dzieci mogą doświadczać takich samych form przemocy, jak osoby dorosłe, tj. przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej oraz zaniedbania. Specjaliści zajmujący się problematyką przemocy uważają, iż dziecko będące świadkiem przemocy pomiędzy rodzicami również jest osobą doznającą przemocy.

Przemoc ma na dzieci bardziej destrukcyjny wpływ niż na osoby dorosłe, ze względu na fakt, iż ich psychika nie jest w pełni rozwinięta, nie nabyły umiejętności radzenia sobie w sytuacjach traumatycznych, są bardziej podatne na urazy psychiczne, mają ograniczone możliwości szukania pomocy.

² <https://mopsbochnia.pl/public/pliki/plik/postawy-rodzicielskie-1576581658.pdf>

Dziecko doznaje krzywd ze strony osób mu najbliższych, których bezgranicznie kocha, ufa im. Powoduje to, iż traktuje akty przemocy jako coś "normalnego", uczy się żyć w atmosferze strachu, rozpoznawać u sprawcy symptomy nadchodzącej przemocy i podejmuje działania, aby uchronić się przed agresją. Całkowita zależność od osoby stosującej przemoc zarówno fizyczna jak i emocjonalna powoduje, iż dziecko zazwyczaj nie szuka pomocy, stara się ukryć fakt doświadczania przemocy, nierzadko przedstawia swoją rodzinę, jako idealnie funkcjonującą. Często również dziecko ze względu na swój wiek nie jest w stanie poprosić o pomoc³.

Postawy dzieci wobec rodziców w rodzinach uwikłanych w przemoc mogą być bardzo różne. Dziecko bywa obserwatorem, który z boku przypatruje się na akty przemocy, nie angażuje się, dba o własne bezpieczeństwo. Część dzieci staje w obronie osoby doznającej przemocy, nawet kosztem tego, iż agresja sprawcy będzie skierowana w ich stronę. Jest również część dzieci, które identyfikują się z osobą stosującą przemoc, chcąc zaskarbić sobie jej przychylność, a w ten sposób zapewnić sobie bezpieczeństwo, zachowują się niewłaściwie wobec osoby doświadczającej przemocy⁴.

Doświadczenie przemocy wpływa na wszystkie sfery rozwoju dziecka. Przemoc wobec dzieci ma konsekwencje zarówno bezpośrednie, czyli występujące w okresie, kiedy dziecko doznaje aktów przemocy, jak i długofalowe, które ujawniają się w życiu dorosłym. Są one zależne od wieku dziecka oraz stadium jego rozwoju.

Następstwami krzywdzenia dzieci mogą być (następstwa bezpośrednie):

- **obrażenia ciała** - siniaki, zdrapania, złamania, oparzenia, urazy głowy oraz narządów wewnętrznych;
- **dolegliwości psychosomatyczne** - bóle głowy, bóle brzucha, zaburzenia łaknienia, nudności, problemy ze snem, moczenie nocne, drżenia, tiki, jękanie, obniżona odporność;
- **problemy z zachowaniem** - dzieci doświadczające przemocy posiadają słabą umiejętność rozwiązywania konfliktów, są zbyt uległe lub też mają skłonności do zachowań agresywnych. Mogą być bardzo aktywne bądź też nadmiernie zależne od innych. Bywają niezdyscyplinowane, nieposłuszne, sprawiają problemy natury wychowawczej, mogą prezentować zachowania aspołeczne - chuligaństwo, przestępczość, spożywanie alkoholu lub innych środków odurzających, ucieczki z domu;

3 D. Jaszczak- Kuźmińska, K. Michalska, *Zrozumieć przemoc w rodzinie. Poradnik dla osób doznających przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2009 s. 13.

4 D. Jaszczak- Kuźmińska, K. Michalska, *Zrozumieć przemoc...*, s. 14-15.

- **problemy z nauką** - dzieci krzywdzone mają problemy z koncentracją uwagi, przyswajaniem treści szkolnych. Nie mają motywacji do nauki, nie są zainteresowane przekazywanymi treściami, często opuszczają zajęcia lekcyjne;
- **opóźnienia w rozwoju psycho- fizycznym** - spowolnienie w rozwoju fizycznym, emocjonalnym, intelektualnym;
- **izolacja** - wyobcowanie, ograniczanie lub unikanie kontaktów z innymi ludźmi (dziećmi, dorosłymi);
- **poczucie winy i odpowiedzialności za doznawanie przemocy** - dziecko postrzega siebie, jako winnego krzywd, których doświadcza, czuje się odpowiedzialne za czyny osoby stosującej przemoc wobec niego, a także innych członków rodziny;
- **regres w zachowaniu** - dziecko zachowuje się nieadekwatnie do wieku;
- **provokacyjne zachowania seksualne** - nadmierna wiedza o seksie, inicjowanie zabaw o podtekście seksualnym⁵;
- **zaburzenia sfery emocjonalnej** - obniżona samoocena, chwiejność emocjonalna, nadmierne reakcje emocjonalne lub zahamowanie okazywania emocji, odczuwanie wzmożonego lęku, strachu, ciągłego napięcia, obniżenie nastroju, zaburzenia depresyjne, nerwice;
- **zachowania suicydalne** - myśli samobójcze, próby samobójcze, samookaleczenia;
- **problemy socjalizacyjne** - trudności w nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami, nieumiejętność współpracy i współdziałania w grupie, problemy w komunikacji interpersonalnej, zaburzone postrzeganie norm i wartości społecznych;
- **skłonność do reakcji agresywnych** - rozwiązywanie konfliktów przy użyciu siły, reagowanie agresją na niepowodzenia, trudności, stosowanie przemocy wobec słabszych dzieci⁶.

Dzieci dorastające w rodzinach dotkniętych problemem przemocy mają zaburzony obraz rodziny, relacji, jakie powinny panować pomiędzy jej członkami, sposobu wychowywania dzieci.

Osoby doświadczające przemocy w dzieciństwie mają trudności z wchodzeniem w bliskie relacje z ludźmi, utrzymywaniem związków emocjonalnych, nie potrafią funkcjonować w roli męża/zony, rodzica. Braki w zakresie socjalizacji utrudniają tym osobom prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie. Mają one, m.in. trudności w znalezieniu zatrudnienia, utrzymaniu pracy, współpracy z innymi ludźmi. Całkowite podporządkowanie oprawcy, konieczność bezkrytycznego wykonywania jego poleceń, niemożność posiadania i wypowiedziania

5 C. Barea, *Poradnik dla kobiet ofiar przemocy*, Warszawa 2010, s. 97-98.

6 I. Pospiszyl, *Przemoc w rodzinie*, Warszawa 1994, s. 156-168.

własnego zdania powodują, iż osoby doznające przemocy nie posiadają umiejętności dokonywania wyboru, podejmowania decyzji⁷. Kolejnym skutkiem doświadczania przemocy w dzieciństwie jest skłonność do zachowań agresywnych wobec innych ludzi, stosowanie przemocy wobec członków własnej rodziny, nadmierna kontrola bliskich. Osoby te mogą przeżywać wiele zaburzeń sfery emocjonalnej, od obniżenia nastroju, stanów lękowych, stanów depresyjnych do nawet chorób psychicznych. Często, aby ukoić piętrzące się problemy, z którymi nie można sobie poradzić, osoby doznające w dzieciństwie przemocy, zamiast szukać wewnętrznych i zewnętrznych zasobów, które pozwolą im pokonać kryzys, sięgają po używki - alkohol, narkotyki, leki. Przejawiają skłonności do szybszego popadania w uzależnienia⁸.

Największą trudnością w procesie pomagania dziecku doświadczającemu przemocy ze strony członków rodziny jest diagnoza. Tutaj trzeba wskazać na ogromną rolę szkoły, nauczyciele są bowiem obok rodziców osobami, które spędzają najwięcej czasu z dziećmi, znają sposób ich zachowania i mogą zauważyć najwięcej symptomów przemocy.

Koniecznym jest sprawdzenie przez służby działające w obszarze przeciwdziałania przemocy każdej informacji o możliwości doświadczania przez osobę małoletnią przemocy, bowiem dzieci mają ograniczone możliwości poinformowania, iż dzieje im się krzywda, często również z racji wieku nie są w stanie wezwać pomocy. Odpowiednio szybka reakcja i wczesna interwencja może zatrzymać przemoc i zminimalizować jej negatywne skutki dla dzieci.

4. Adresaci Programu

Działania zaplanowane do realizacji w ramach Programu skierowane są do:

- rodzin zagrożonych zjawiskiem przemocy domowej,
- rodzin, w których wystąpiła przemoc domowa,
- rodzin mających trudności z prawidłowym wypełnianiem funkcji opiekuńczo – wychowawczych wobec małoletnich dzieci,
- uczniów placówek oświatowych z terenu Powiatu Poddębickiego,
- społeczności lokalnej.

5. Realizatorzy Programu

Głównym realizatorem oraz koordynatorem działań zaplanowanych w Programie jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Poddębicach. Ponadto w realizację Programu będą zaangażowane również:

⁷ I. Pospiszyl, *Przemoc...*, s.168-172.

⁸ Przemoc w rodzinie - sytuacja osób doznających przemocy w rodzinie. Broszura informacyjna, s. 14-15.

- Starostwo Powiatowe w Poddębicach,
- Miejsko- Gminne i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej działające na terenie Powiatu Poddębickiego,
- Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna w Poddębicach,
- Placówki oświatowe z terenu Powiatu Poddębickiego.

6. Cele Programu

Cel główny:

Ograniczenie skali i skutków zjawiska przemocy wobec dzieci w Powiecie Poddębickim.

Cele szczegółowe:

1. Promowanie w społeczności lokalnej prawidłowych metod wychowawczych i postaw rodzicielskich.
2. Podejmowanie działań mających na celu wzrost wiedzy dzieci na temat zjawiska przemocy domowej.
3. Propagowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy w rodzinach zagrożonych zjawiskiem przemocy i rodzinach, gdzie przemoc już wystąpiła.
4. Wspieranie rodzin mających trudności w należyтым wypełnianiu funkcji rodzicielskich.

7. Harmonogram działań założonych w Programie

Cel szczegółowy	Działania	Termin realizacji	Realizatorzy	Wskaźniki
Promowanie w społeczności lokalnej prawidłowych metod wychowawczych i postaw rodzicielskich	Opracowanie i zamieszczenie na stronie internetowej PCPR w Poddębicach i Starostwa Powiatowego w Poddębicach informacji dotyczących procesu wychowania dzieci i młodzieży	2024 2026 2028	PCPR w Poddębicach Starostwo Powiatowe w Poddębicach	Liczba opracowanych informacji Liczba informacji zamieszczonych na stronach internetowych
	Opracowanie i kolportaż materiałów edukacyjnych zawierających informacje na temat procesu wychowania dzieci i młodzieży	2023-2029	PCPR w Poddębicach Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Poddębicach	Liczba opracowanych materiałów Liczba rozpowszechnionych materiałów
	Przeprowadzenie pogaderek	2023-2029	Poradnia Psychologiczno –	Liczba przeprowadzonych

	edukacyjnych z rodzicami na gruncie placówek oświatowych		Pedagogiczna w Poddębicach	pogadanek edukacyjnych Liczba uczestników pogadanek
Podejmowanie działań mających na celu wzrost wiedzy dzieci na temat zjawiska przemocy domowej	Organizacja konkursu plastycznego dla uczniów szkół podstawowych, którego tematyka będzie dotyczyła przemocy domowej	2025-2028	PCPR w Poddębicach placówki oświatowe	Liczba zorganizowanych konkursów Liczba uczestników konkursów
Propagowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy w rodzinach zagrożonych zjawiskiem przemocy i rodzinach, gdzie przemoc już wystąpiła	Edukacja rodziców w zakresie metod wychowawczych alternatywnych wobec stosowania przemocy	2023-2029	PCPR w Poddębicach lokalne ośrodki pomocy społecznej	Liczba rodzin objętych działaniami edukacyjnymi
	Edukacja osób stosujących przemoc domową, będących uczestnikami oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w zakresie metod wychowawczych bez użycia przemocy	2023-2029	PCPR w Poddębicach	Liczba uczestników oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych, w tym wychowujących małoletnie dzieci
Wspieranie rodzin mających trudności w należyтым wypełnianiu funkcji rodzicielskich	Monitorowanie sytuacji rodzin mających problemy w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych	2023-2029	PCPR w Poddębicach lokalne ośrodki pomocy społecznej	Liczba rodzin objętych monitoringiem
	Współpraca koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej z rodzicami biologicznymi dzieci przebywających w pieczy zastępczej	2023-2029	PCPR w Poddębicach	Liczba osób objętych pomocą koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej
	Zapewnianie rodzicom biologicznym dzieci przebywających w pieczy zastępczej dostępu do poradnictwa	2023-2029	PCPR w Poddębicach	Liczba osób objętych poradnictwem

	psychologicznego			
	Zorganizowanie warsztatów kompetencji rodzicielskich	2024, 2027	PCPR w Poddębicach	Liczba zorganizowanych warsztatów Liczba osób biorących udział w warsztatach

8. Przewidywane efekty realizacji Programu

1. Zmniejszenie skali zjawiska przemocy wobec dzieci w Powiecie Poddębickim.
2. Podniesienie poziomu wiedzy rodziców na temat prawidłowych metod wychowawczych i postaw rodzicielskich.
3. Wzrost wiedzy dzieci na temat zjawiska przemocy domowej.
4. Poprawa funkcjonowania rodzin w zakresie pełnienia funkcji opiekuńczo – wychowawczych wobec małoletnich dzieci.

9. Monitoring i ewaluacja Programu

Monitoring i ewaluacja Powiatowego Programu Profilaktycznego w Zakresie Promowania i Wdrożenia Prawidłowych Metod Wychowawczych w Stosunku do Dzieci w Rodzinach Zagrożonych Przemocą Domową w Powiecie Poddębickim na lata 2023-2029 dokonywane będą raz w roku w formie sprawozdania będącego składową Sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Poddębicach. Sprawozdanie będzie przedstawiane Radzie Powiatu Poddębickiego.

Program stanowi dokument otwarty, co oznacza iż może ulegać modyfikacjom w związku z m.in. zmieniającymi się przepisami prawa. Ewentualne modyfikacje będą przedstawione w rocznym Sprawozdaniu z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Poddębicach, ale nie będą wymagały wprowadzania uchwałą Rady Powiatu.

10. Źródło finansowania Programu

Program finansowany będzie, ze środków własnych instytucji zaangażowanych w jego realizację oraz ewentualnie ze środków pozyskanych z innych źródeł, m.in. dotacje z budżetu państwa, fundusze unijne, granty konkursowe.

Bibliografia

Pozycje zwarte i czasopisma:

- Barea C., *Poradnik dla kobiet ofiar przemocy*, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2010.
- Brach G., *Dysfunkcjonalność współczesnej rodziny, [w:] Tarnowski przegląd nauk społeczno – humanistycznych*, Eikon, Tarnów 2018.
- Jaszczak- Kuźmińska D., Michalska K., *Zrozumieć przemoc w rodzinie. Poradnik dla osób doznających przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2009.
- Pospiszyl I., *Przemoc w rodzinie*, WSiP, Warszawa 1994.
- *Przemoc w rodzinie - sytuacja osób doznających przemocy w rodzinie*. Broszura informacyjna.

Strony WEB:

- <https://mopsbochnia.pl/public/pliki/plik/postawy-rodzicielskie-1576581658.pdf>